

UTJECAJ KORONAKRIZE NA GOSPODARSTVO

Jelačić, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:456801>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**UTJECAJ KORONAKRIZE NA
GOSPODARSTVO**

Mentor:

Izv. prof. dr. sc., Vladimir Šimić

Student:

Lea Jelačić

Split, rujan, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet istraživanja.....	1
1.2. Ciljevi	1
1.3. Metode istraživanja	1
1.4. Kompozicija rada	2
2. POJAM, OBILJEŽJA I TIJEK VIRUSNE PANDEMIJE COVID-19	3
2.1. Širenje epidemije i proglašenje pandemije.....	3
2.2. Širenje epidemije u Republici Hrvatskoj	8
2.3. AS-AD model prikaza posljedica pandemije	10
3. UTJECAJ PANDEMIJE NA GOSPODARSTVO U EUROPSKIM I SVJETSKIM OKVIRIMA	12
3.1. Svjetsko gospodarstvo	13
3.2. Europsko gospodarstvo	16
4. UTJECAJ PANDEMIJE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO	22
5. STRATEGIJE UBLAŽAVANJA POSLJEDICA PANDEMIJE	27
6. ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	32
POPIS ILUSTRACIJA	35
SAŽETAK	36
SUMMARY	37

1. UVOD

1.1. Predmet istraživanja

Utjecaj pandemije Covid-19 na gospodarstvo je tema o kojoj se raspravlja od početka 2020. godine. Sve veći broj slučajeva zaraze navodio je zemlje na hitne mjere poput “zaključavanja” (eng. “*lockdown*”). U Europi od veljače do ožujka 2020. većina zemalja imala je snažan uzlazni trend broja slučajeva, većina zemalja proglasila je izvanredno stanje i opću izolaciju. Socijalno distanciranje prisililo je gotovo sve sektore na razmatranje mogućnosti kako nastaviti s radom u novim okolnostima. Svaka odluka i mjera imala je utjecaj na ekonomski učinak poduzeća, a time i na gospodarstvo zemlje u kojoj djeluje. Predmet istraživanja rada je analiza utjecaja pandemije korona virusa Covid-19 SARS 2 na gospodarstvo u svjetskim, europskim i hrvatskim okvirima, te analiza vladine politike i strategije oporavka gospodarstva od posljedica pandemije.

1.2. Ciljevi

Ciljevi rada su definirati glavne utjecaje i posljedice pandemije na gospodarstvo pomoću prikaza osnovnih makroekonomskih pokazatelja, te analizirati strategije i smjernice ublažavanja posljedica u Republici Hrvatskoj u svrhu bržeg oporavka i postizanja višeg stupnja gospodarske otpornosti.

1.3. Metode istraživanja

Tijekom konstrukcije završnog rada korištene su metoda analize i sinteze, metoda deskripcije, induktivna metoda, te metoda grafičkog prikaza. Metoda deskriptivne analize predstavlja kritičku analizu dostupnih podataka radi postizanja ciljeva istraživanja te radi dokazivanja ili odbacivanja teza istraživanja. U ovom radu se koristi deskriptivna analiza. Metoda deskripcije podrazumijeva jednostavni opis činjenica, procesa i međusobnih poveznica. Induktivna metoda podrazumijeva sustavno donošenje zaključaka na temelju pojedinačnih činjenica.

Metoda grafičkog prikaza podrazumijeva korištenje ilustracija u obliku slika, tablica i grafikona kako bi se dati podaci vizualno prezentirali. U radu su korišteni sekundarni izvori podataka u pisanom (knjige) i digitalnom obliku (znanstveni i stručni članci i radovi, mrežne stranice).

1.4. Kompozicija rada

Rad je podijeljen u tri cjeline, uvod, razrada i zaključak. Razrada je podijeljena u 4 poglavlja. Drugo poglavlje “*Pojam, obilježja i tijek virusne pandemije Covid-19*” sažeto opisuje pojam, obilježja i širenje pandemije uzrokovane virusom Covid-19 SARS 2. U trećem poglavlju “*Utjecaj pandemije na gospodarstvo u europskim i svjetskim okvirima*” sažeto se analiziraju najvažnije posljedice za svjetsko i europsko gospodarstvo pomoću analize kretanja makroekonomskih pokazatelja. Četvrto poglavlje “*Utjecaj pandemije na hrvatsko gospodarstvo*” detaljnije obrađuje kretanja makroekonomskih pokazatelja hrvatskog gospodarstva kako bi se dobio detaljniji uvid u posljedice pandemije u Republici Hrvatskoj. U petom poglavlju “*Strategije ublažavanja posljedica pandemije*” prikazane su glavne smjernice i odredbe hrvatske nacionalne strategije gospodarskog oporavka od posljedica pandemije i jačanja otpornosti na buduće gospodarske poremećaje. Šesto poglavlje je zaključno poglavlje i sažeto opisuje najvažnije zaključke na temelju provedene razrade zadane građe sukladno zadanoj temi.

2. POJAM, OBILJEŽJA I TIJEK VIRUSNE PANDEMIJE COVID-19

Akutni respiratorni sindrom SARS-CoV-2 ili u javnosti prihvaćenog naziva “korona”, varijacija je SARS-CoV-1 koji se kod ljudi prvi puta znatnije proširio 2003. godine u nekoliko afričkih država. SARS-CoV-2 nikada u povijesti nije zabilježen kod ljudi do prosinca 2019. godine (HZJZ, 2021). Prema simptomima, za korona virus se prvobitno zaključivalo da je riječ o varijaciji gripe. No, priroda obje grupe virusa je bitno različita, a najveći problem SARS virusa je prečesta mutacija zbog koje je problem razviti dugoročno cjepivo ili imunost preboljevanjem. Može se reći da je SARS prema frekventnosti mutacija između virusa gripe i HIV virusa. Upravo frekventnost mutacija je glavni razlog zašto i danas nakon gotovo 4 desetljeća nema učinkovitog sredstva u borbi protiv AIDS-a (HZJZ, 2021).

2.1. Širenje epidemije i proglašenje pandemije

Kineske vlasti su 31. prosinca 2019. godine prvi puta u nacionalnim medijima objavile da je su stavljeni u karantenu osobe koje pokazuju simptome slične upali pluća. Prvi slučaj zabilježen početkom prosinca bio je epidemiološki povezan s tržnicama morskih i drugih živih životinja (HZJZ, 2021). Kineske zdravstvene vlasti službeno su 7. siječnja 2020. godine objavile otkriće novog korona virusa povezanog sa slučajevima virusne upale pluća u Wuhanu (Ravnateljstvo civilne zaštite, 2022).

Dana 23. siječnja 2020. naređeno je trodnevno zatvaranje Wuhana i cijele provincije Hubei, te nekoliko gradova poput Pekinga i Šangaja. Aktivnosti na otvorenom bile su ograničene i svaki građanin je mogao izaći samo 30 minuta svaki drugi dan. Zabranjen je bio svaki prijevoz u grad i izvan njega. U Wuhanu gdje je stopa zaraze bila najveća, stanovnici su morali svakodnevno mjeriti i prijavljivati svoju tjelesnu temperaturu. Blagi i asimptomatski slučajevi stavljeni su u karantenu u bolnicu i na javnim mjestima kao što su stadioni i konferencijski centri, te su upućeni na liječenje. Bolnica s 1.000 kreveta izgrađena je za 10 dana za liječenje oboljelih od koronavirusa. Svjetska zdravstvena organizacija 30. siječnja 2020. proglasila je pandemiju, tj. epidemiju u svjetskim okvirima (Sabor RH, 2021).

Pandemije uzrokuju kratkoročni fiskalni i dugoročni ekonomski učinak na zemlje diljem svijeta. Napori za suzbijanje pandemije uključuju uvođenje karantene, pripremu zdravstvenih ustanova, izolaciju zaraznih slučajeva i praćenje kontakata uključujući javnozdravstvene resurse, ljudske resurse i troškove provedbe (Shang, Li, Zhang, 2021).

Mjera zaključavanja (eng. “*lockdown*”) koristi se za općenito označavanje radnji koje poduzima vlada i koje su nametnute u raznim oblicima. Zaključavanje podrazumijeva obvezno zatvaranje nebitnih poduzeća, obrazovanih ustanova, ustanova i objekata rekreacije i duhovnih sadržaja, uvode se obvezne maske i mjere socijalnog distanciranja, narudžba i plaćanje kupljenog obavlja se na istom mjestu, tj. kod kuće, ograničena su ili potpuno zabranjena javna i privatna okupljanja, itd. U zaključavanje se ne može svrstati izolacija države, tj. zatvaranje državnih granica jer države su mogle provesti zabranu prekograničnih prijelaza relativno rano, te spriječiti aktivaciju mjere zaključavanja na svom teritoriju (Lazzerini, Putoto, 2020). Brzim širenjem virusa, zatvaranje granica nije imalo željenog učinka, pa se pristupilo istovremenom zaključavanju i zatvaranju granica dok se ne ukloni zaraza na vlastitom teritoriju. Mjera izolacije države prihvaćena je prvenstveno u otočkim državama kao što je Novi Zeland, a učinci su uglavnom bili uspješni, tj. neke otočne zemlje nisu bile prisiljene aktivirati mjeru zaključavanja (Allen, 2021).

Mjere također uključuju izdatke zdravstvenog sustava za osiguranje zdravstvenih ustanova za zarazne slučajeve i nabavu potrošnog materijala kao što su antibiotici, medicinska pomagala i osobna zaštitna oprema. Pandemije također mogu rezultirati smanjenim poreznim prihodima i povećanjem rashoda, što uzrokuje fiskalni stres, posebno u zemljama s nižim srednjim dohotkom gdje su fiskalna ograničenja veća. Ekonomski šokovi česti su tijekom pandemija zbog nedostatka radne snage zbog bolesti, porasta smrtnosti i ponašanja izazvanog strahom. Osim nedostatka radne snage, razlozi za gospodarsko usporavanje pandemije su prekid transporta, zatvaranje radnih mjesta, ograničena trgovina i putovanja, te zatvorene granice (Shang, Li, Zhang, 2021).

Pandemije karakteriziraju i značajni društveni i politički učinci kao što su sukobi među nacijama, raseljavanje stanovništva, te povećane društvene napetosti i diskriminacija. Mnoge predmoderne pandemije uzrokovale su ozbiljne demografske promjene, moralne šokove i društvene i političke poremećaje, a taj trend se dobrim dijelom potvrdio i tijekom Covid-19 pandemije (Allen, 2021).

Empirijski dokazi sugeriraju da pandemije mogu stvoriti političke napetosti i nemire, posebno u zemljama sa slabim institucijama. Virus ebole 2014. godine rezultirao je političkim i društvenim nemirima u državi jer je vlada nametnula karantenu i policijski sat kako bi ublažila širenje bolesti. Ovo je pitanje izazvalo nemire i nasilje u zemlji, uključujući prijetnje zdravstvenom osoblju i oštećenje zdravstvenih ustanova i zaliha. Teorije zavjere i prosvjedi tijekom Covid-19 pandemije događali su se u značajnoj mjeri u velikom broju država, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Moderne pandemije imaju suptilne društvene poremećaje kao što su tjeskoba, društvena izolacija, ponašanje koje izaziva strah i ekonomske poteškoće (Shang, Li, Zhang, 2021).

Europske zemlje poput Italije, Španjolske i Ujedinjenog Kraljevstva odgađale su provedbu mjera za sprečavanje širenja zaraze, a također nisu uspjele predvidjeti utjecaj izbijanja unutar svojih granica. U Italiji se virus širio najmanje 4 tjedna prije nego što je utvrđena epidemija. U samo nekoliko tjedana od 21. veljače do 22. ožujka 2020. godine, Italija je ušla u potpunu blokadu otkako je otkriven prvi službeni slučaj. Zdravstveni sustav preplavljen je novim oboljelima, od kojih je značajan dio u kritičnom stanju. U najpogođenijim zonama našle su se regije Lombardia i Venetto. Ubrzo se pojavio i organizacijski problem u obliku nedostatka bolničkih kreveta, respiratora i zdravstvenih radnika (Lazzerini, Putoto, 2020).

Brzo širenje epidemije i rekordno brzo proglašenje pandemije se pokazalo kao događaj koji je svojevrsni paradoks suvremenog svijeta u 21. stoljeću. Paradigma međunarodnog razvoja fokusira se na bilateralne odnose koji se temelje na međusobnoj pomoći. Globalni međunarodni razvoj usmjeren je na zajedničke probleme kao što su globalno zatopljenje, terorizam, pandemije, itd. Jedan od pokretača pristupanja paradigmi globalnog razvoja je formiranje pravednijeg i sigurnijeg svijeta kroz suradnju i zajedničke vrijednosti, a ne samo transformacijom gospodarstva u razvoju u razvijeno gospodarstvo. Globalna razvojna paradigma temelji se na tri važna aspekta: međuodnosi između suvremenih kapitalističkih zemalja nadilaze nacionalne granice, postoji nekoliko izazova s kojima se nacije diljem svijeta zajedno suočavaju i globalni razvoj znači međusobno pomaganje u rješavanju zajedničkih izazova i smanjenje globalne nejednakosti (Shang, Li, Zhang, 2021).

Ovi su ciljevi prepoznati i dio su globalnih ciljeva održivog razvoja i drugih sporazuma i ugovora. Pandemija Covid-19 čini hitnim korištenje globalnog razvojnog pristupa i mjera za suočavanje sa zajedničkim problemima i izazovima kojima pandemija prijete svim zemljama i društvima. Međutim, upravo međusobno relativno povezan svijet doveo je do širenja Covid-19 u vrlo kratkom vremenu. To je dobar primjer zajedničkih izazova zemljama, ali istovremeno i velikog neuspjeha paradigme globalnog razvoja (Allen, 2021).

Osim utjecaja na zdravlje, pandemija je stvorila vrlo negativni društveni i ekonomski učinak. Covid-19 ozbiljno je utjecao na globalne lance vrijednosti diljem svijeta, posebno u poljoprivredi i industriji. Pandemija je uzrokovala ozbiljan nedostatak zaliha robe, a posebno je nedostatak medicinskih potrepština utjecao na zdravstveni sustav mnogih zemalja.

Mnoge zemlje su uvele zabranu izvoza, što je rezultiralo nestašicom medicinskih potrepština kao što su farmaceutski lijekovi, osobna zaštitna oprema i drugi medicinski proizvodi. Kao rezultat toga, pritisak na domaće lance vrijednosti je povećan, a prisutni su i procesi koji sugeriraju na deglobalizacijski trend. Vrijednosni će se lanci morati restrukturirati nakon pandemije kako bi se poboljšala kvaliteta i kvantiteta radnih mjesta i osigurale održive tranzicije. Zatvaranje gospodarstava i smanjene mogućnosti kreditiranja smanjili su vrijednost lokalnih valuta što otežava otplatu duga denominiranog u uobičajenim valutama USD i EUR. Vlade se također suočavaju s fiskalnim deficitom zbog povećanih izdataka za socijalnu zaštitu za nezaposlene i siromašne te smanjenih poreznih prihoda (Allen, 2021).

Istovremeno, pandemija ima i svoju pozitivnu stranu. Pozitivan utjecaj Covid-19 na gospodarstva zemalja trećeg svijeta bio je porast digitalizacije. Uz sve veću prijetnju prijenosa infekcije fizičkim kontaktom, virtualni prostor transakcija postao je sve popularniji. Mogućnost širenja virusa putem društvenih kontakata utjecala je na značajno povećanje korištenja internetskih radnih platformi i digitalno organizirane logistike. Uz mrežne transakcije i digitalne platforme za rad, postoji mogućnost razvoja centralizirane baze podataka koja može poslužiti kao ekonomska prednost. Postalo je bitno biti dio globalnog digitalnog pokreta za poboljšanje socio-ekonomskog bogatstva i ublažavanje utjecaja pandemije Covid-19 kroz digitalizaciju. Stoga Covid-19 zahtijeva globalnu razvojnu perspektivu, a ne međunarodnu razvojnu paradigmu jer se globalna razvojna paradigma može učinkovito suočiti s izazovima. Prioritet daje suradnji na globalnoj razini, a ne fokusiranju na nacionalna i državna pitanja (Shang, Li, Zhang, 2021).

Prema Allenu (2022) preko 80 istraživanja vezano za pandemiju i učinkovitosti mjere karantene, pokazala su da su se mnoge zemlje oslanjale na pretpostavku da će karantene biti učinkovita i dovoljna mjera suzbijanja zaraze. Autor posebno ističe primjer Kanade za koju navedena istraživanja potvrđuju da je mjera karantene jedan od najvećih promašaja mirnodopske politike u povijesti Kanade. Zaključno, velika većina zemalja je precijenila beneficije karantene, a podcijenila troškove provedbe takve mjere. Rezultati su gotovo u potpunosti opovrgli prethodne studije i izračune troškova u odnosu na korist mjere, pa je zaključak da je provedba karantena u najboljem slučaju imala marginalan učinak u odnosu na broj smrtnih slučajeva. Neučinkovitost karantene proizlazi iz dobrovoljnosti trajne promjene u ponašanju građana (Allen, 2021).

Isti autor ističe i kontradikciju znanstvenog pristupa epidemiji nasuprot sveprisutnim medijima, politikama vlada i zdravstvenim sustavima. U samo godinu dana od proglašenja, pandemija je pokrenula mnoštvo znanstvenih radova, procijenjeno preko 40.000, pokrivajući sve aspekte pandemije. Nasuprot tome, mediji, zdravstvo i politike vlada su tijekom 2021. godine bile jednostrane, nepotpune i praktički nepromijenjene u odnosu na 2020. godinu. Mjere zaključavanja provedene su praktički jednako kao i 2020. godine, zanemarujući ono što je u međuvremenu naučeno. U medijima su se često davale javne objave koje nisu bile u skladu s osnovnim Covid-19 činjenicama. K tome, suprotni rezultati istraživanja u odnosu na javne objave vlada prouzročile su podijeljenost građana u medijima, a posebice na internetskim servisima kao što su društvene mreže (Allen, 2021).

Prema Zamfiru i Lordacheu (2022) mjere za smanjenje širenja zaraze izazvale su nestabilnost svakog pojedinog gospodarstva zemalja članica EU. Među mnogim oblicima ekonomske nestabilnosti, najznačajniji su ciklična kolebanja BDP-a, investicija, potrošnje, zaposlenosti, nezaposlenosti, inflacije, itd. Cilj ekonomske politike je nastojanje da se stabilizira funkcioniranje i razvoj gospodarstva, čime se osiguravaju održiva rješenja za društvenu i političku stabilnost. Nasuprot tome, gospodarstvo se može definirati i kao kompleksni, dinamični i adaptivni sustav, a obilježja poput povezanosti i međuovisnosti najrelevantniji su pokazatelji da mala promjena u povezanom sustavu može dovesti do velikih promjena u svim drugim povezanim sustavima, te u globalnom sustavu (EU) koji spaja pojedine sustave (zemlje članice) (Zamfir, Lordache, 2022).

Tijekom 2022. godine povećan je interes istraživača za utjecaj pandemije u različitim područjima, kao što je socijalni sustav, siromaštvo, potrošnja, energetska učinkovitost i sl., a uzimajući u obzir, tj. uspoređujući dva razdoblja, razdoblje od naglog širenja virusa i vrhunca pandemije s razdobljem opadanja broja oboljelih, ukinutih mjera i gospodarskog oporavka. Zaključci upućuju na to da se u nedostatku socijalne zaštite povećava utjecaj pandemije, te dovodi do snažnije gospodarskog šoka. Stoga prevladava prijedlog za osmišljavanje politike s dvije grupe gospodarskih mjera, kratkoročnih i dugoročnih (Zamfir, Lordache, 2022).

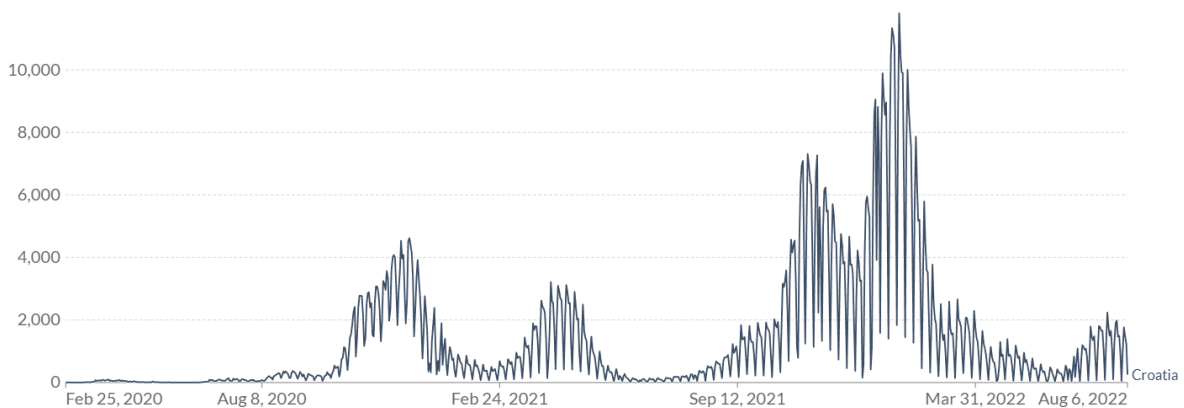
2.2. Širenje epidemije u Republici Hrvatskoj

Prvi slučaj zaražene osobe u Republici Hrvatskoj prijavljen je 25. veljače 2020. godine. Aktiviran je Stožer civilne zaštite kao nadležno vladino tijelo u slučaju pandemije, te su ubrzo aktivirane mjere čiji je cilj suzbijanje zaraze. Ukupno je uvedeno 63 mjera, od kojih je većina (31) namijenjena olakšavanju funkcioniranja gospodarstva. Ministar zdravstva proglasio je 11. ožujka 2020. godine epidemiju bolesti COVID-19, a isti dan je i Svjetska zdravstvena organizacija proglasila stanje pandemije (Ravnateljstvo civilne zaštite, 2022).

S vremenom, broj novozaraženih osoba je rastao. Uvedene su elektroničke propusnice kretanja, te je poduzet niz mjera za očuvanje zdravlja građana. U ljeto 2020. godine Hrvatska se pojavila na crvenoj listi s još 13 zemalja koje su imale povećan broj oboljelih na 100.000 stanovnika, te su tako ograničili građane koji putuju na obveznu 14-dnevnu karantenu ili obvezan test ne dulji od 48 sati. Do kraja 2020. godine stanje se nije poboljšavalo. Rastao je broj zaraženih, preminulih te aktivnih slučajeva. Cijepljenje je započelo u travnju na Zagrebačkom velesajmu 2021. godine (Dw.com, 2021).

Tijekom 2021. godine uvedene mjere postepeno su se smanjivale sukladno trendu novooboljelih, omogućilo se svim ugostiteljima isporuka hrane, pića, napitaka i slastica za van, rad teretana i fitness centara uz strogo pridržavanje epidemioloških mjera, rad dječjih igraonica, rad automat klubova i kladionica uz ograničenje radnog vremena.

Do 14. svibnja 2021. godine u Republici Hrvatskoj cijepljeno je milijun ljudi. Dana 10. studenog 2021. godine zabilježeno je 7.315 novih slučajeva, što je u toj godini bio najveći broj. Početkom 2022. godine pandemija je u Hrvatskoj na vrhuncu. (HRT Vijesti, 2022) Na grafikonu 1. prikazan je trend kretanja broja novooboljelih u Republici Hrvatskoj od početka pandemije do 1. siječnja 2021. godine. Od kraja veljače 2022. godine trend novozaraženih išao je silaznom putanjom. Početkom srpnja 2022. godine broj se povećao, te je situacija relativno slična kao i 2021. godine kada je krajem lipnja broj novooboljelih počeo rasti. Na grafikonu 1. prikazano je kretanje broja novozaraženih osoba u Republici Hrvatskoj od početka pandemije do danas (Ravnateljstvo civilne zaštite, 2022). Grafikon 1. prikazuje kretanje broja novozaraženih osoba u Republici Hrvatskoj od veljače 2020. do kolovoza 2022. godine. (Grafikon 1.)

Grafikon 1. Kretanje broja novozaraženih osoba u Republici Hrvatskoj od početka pandemije do kolovoza 2022. godine

Izvor: Our World in data, 2022.

Prema statističkim podacima, u Hrvatskoj je do 6. rujna 2022. godine zabilježeno 1,193.298 slučajeva zaraženih osoba, oporavljeno je 1,169.625, dok je preminulo 16.401 osoba. Na isti dan prvom dozom cijepljeno je 2,317.728, a s dvije doze 2,247.945 građana. Ukupno je iskorišteno 5,275.046 doza cjepiva. (Vlada RH, Koronavirus, 2022).

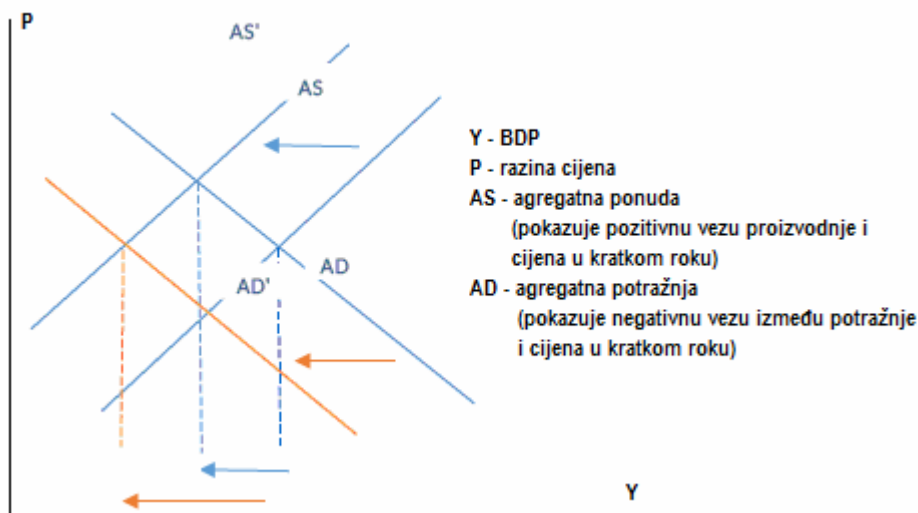
Sudeći po statističkim podacima oboljelih i umrlih od zaraze Covid-19 virusom u odnosu na broj stanovnika, Republika Hrvatska očigledno pripada kategoriji najpogođenijih zemalja. Sukladno tome, potrebno je istražiti i precizno utvrditi učinak posljedica pandemije na hrvatsko gospodarstvo.

2.3. AS-AD model prikaza posljedica pandemije

AS-AD model je metoda kojom se može opisati stanje negativnog gospodarskog šoka na strani agregatne ponude (AS), u ovom slučaju zbog izbijanja pandemije. Uvedene mjere imaju za posljedicu distanciranje ljudi, a time se značajno utječe na gospodarske aktivnosti što dovodi čak i do potpunog prestanka s radom kod specifičnih djelatnosti gdje postoji frekventan i izravan doticaj među ljudima. Smanjenje proizvodnje uzrokuje smanjenje agregatne ponude i pad BDP-a (Ćorić, 2020)

Padom agregatne ponude (AS) pada i agregatna potražnja (AD). Pad proizvodnje na domaćem i svjetskom tržištu uzrokovan izbijanjem pandemije virusa COVID-19 uključuje i pad tekućeg dohotka ekonomskih subjekata što negativno utječe na veličinu agregatne potražnje (Ćorić, 2020).

Smanjenje potražnje dodatno utječe na pad proizvodnje, odnosno BDP-a. Na grafikonu 2. prikazan je AS-AD model i pomicanje u lijevu stranu uslijed pada agregatne ponude i potražnje. (Grafikon 2.)

Grafikon 2. AS-AD prikaz smanjenja agregatne ponude i potražnje

Izvor: Ćorić B. (2020). COVID 19: osnovni makroekonomski okvir za razumijevanje ekonomske krize i mjera makroekonomske politike. EFST.

Pad agregatne potražnje u Republici Hrvatskoj prvenstveno je posljedica slabe turističke sezone. To se odnosi i na broj noćenja i potrošnju, ali i činjenicu da je zbog mjera postojalo ograničenje rada u hotelijersko-ugostiteljskoj djelatnosti.

Nadalje, smanjena je potrošnja građana kao posljedica smanjenja osobnog dohotka, a smanjena su i gospodarska ulaganja. Glavne posljedice na agregatnu potražnju u kratkom roku su (Babić, 2003):

- smanjena potražnja i promet roba i usluga,
- inicijalni rast potrošnje (prioritetna roba) uz daljnji stalni pad potrošnje,
- porast nezaposlenih i smanjenje plaća, te
- značajno manja gospodarska ulaganja.

Uobičajena mjera poticaja rasta BDP-a je rast agregatne ponude pomoću raznih gospodarskih mjera koje provodi vlada. To su reforma sudstva, javne administracije, školstva, itd. Njihovo provođenje i pozitivni ekonomski učinci najčešće zahtijevaju dulje vremensko razdoblje i nije za očekivati kako bi primjena ovih mjera mogla u kratkom roku pomoći hrvatskom gospodarstvu da značajnije smanji negativne ekonomske učinke pandemije (Babić, 2003)

Može se reći da mjere strukturne ekonomske politike u ovom trenutku nisu one koje trebaju biti u primarnom fokusu nositelja ekonomske politike. Pokretanje strukturnih reformi bit će zasigurno važno nakon prestanka pandemije radi poticanja bržeg oporavka hrvatskog gospodarstva i dugoročnog rasta (Ćorić, 2020).

Sličnu situaciju slabe učinkovitosti kratkoročnih mjera ekonomske politike imaju skoro sve male zemlje. U situaciji konkurencije lokalna tržišta manjih zemalja postaju premala za ostvarivanje ekonomski učinkovite proizvodnje u većini sektora. Specijalizacija proizvodnje koja vodi većoj produktivnosti reducira vrste dobara koje proizvodi lokalna ekonomija, te tako ograničava učinke mjera povećanja agregatne potražnje na domaću proizvodnju (Babić, 2003).

3. UTJECAJ PANDEMIJE NA GOSPODARSTVO U EUROPSKIM I SVJETSKIM OKVIRIMA

Pandemija Covid-19 utjecala je na društva na mnogo više načina od utjecaja na zdravlje oboljelih, a razlikuje se od zemlje do zemlje. Stanje pandemije povećava ekonomske troškove među nacijama i može povećati nejednakosti na globalnoj razini. Pandemija je poremetila živote ljudi i utjecala na svjetsku trgovinu i kretanja i na proizvodni sektor. Različiti sektori značajno su usporeni poput turizma, farmaceutske industrije, sektora solarne energije, informacijske i elektroničke industrije. Bilo je kratkoročnih izazova poput zastoja u turizmu i zabavi, te dugoročnih posljedica poput poremećaja u trgovini i investicijama. Također, pandemija ima velike posljedice na zdravstveni, gospodarski i društveni sektor (Demertzis, 2021).

Zdravstveni sektor suočava se s izazovima u pandemiji u pogledu dijagnostike, liječenja i prevencije bolesti. Funkcioniranje zdravstvenog sustava postalo je veliki teret, a pacijenti s drugim zdravstvenim problemima sve su zanemareniji. Životi liječnika i drugih zdravstvenih djelatnika su bili ugroženi. Farmaceutske trgovine su preopterećene, a medicinski opskrbni lanac poremećen (Demertzis, 2021).

Zbog karantene i opasnosti od širenja bolesti usporena je proizvodnja osnovnih proizvoda. Lanac opskrbe proizvodima je poremećen, a nacionalne i međunarodne tvrtke suočavaju se s gubicima. Novčani tokovi na tržištu su usporeni i rjeđi, a to usporava rast prihoda u gospodarstvu. Milijuni radnika izgubili su radno mjesto dok su se industrije zatvarale. Na BDP mnogih gospodarstava pandemija je izravno utjecala zbog prekida proizvodnje u industrijama (Allen, 2021).

U socijalnom kontekstu, pandemija je na društvo utjecala na mnogo načina. Sektor usluga nije bio u mogućnosti služiti ljudima zbog nedostupnosti proizvoda. Veliki događaji i sportski turniri odgođeni su ili otkazani kako bi se izbjegla javna okupljanja. Zabranjena su nacionalna i međunarodna putovanja, a prekinuti su i kulturni i vjerski događaji. Značajno je porastao stres među ljudima jer moraju održavati društvenu distancu od vršnjaka, obitelji i prijatelja. Zatvaranje hotela, restorana i kina također je poremetilo živote ljudi. Obrazovna industrija također je pogođena na mnoge načine, poput odgode ispita i otkazivanja nastave.

Učestalost smrtnih slučajeva uzrokovanih COVID-19 značajno je porasla od početka drugog tromjesečja 2020. godine, što je natjeralo vlade da krenu s idejom karantena s ciljem kontrole daljnjeg širenja zaraze (Demertzis, 2021).

U nastavku ovog poglavlja analizira se utjecaj pandemije na europsko i svjetsko gospodarstvo. Temeljni makroekonomski ciljevi su gospodarski rast, stabilnost cijena, puna zaposlenost i pozitivna vanjsko-trgovinska bilanca. Za potrebe analize korišteni su slijedeći makroekonomski pokazatelji:

- bruto domaći proizvod,
- stopa inflacije, te
- stopa nezaposlenosti.

Bruto domaći proizvod podrazumijeva ukupnu vrijednost proizvodnje cjelokupnog nacionalnog gospodarstva, te se pretpostavlja da će zbog djelovanja pandemije i zatvaranja poslovanja dijela gospodarskih subjekata koji obavljaju djelatnosti koje zahtijevaju kontakt s ljudima, doći do pada gospodarske aktivnosti, a time i BDP-a (Babić, 2003)

3.1. Svjetsko gospodarstvo

Pandemija se osim utjecaja na zdravlje i život ljudi odrazila i na svjetsko gospodarstvo. Utjecaj pandemije se računa na temelju promjene promatranih makroekonomskih pokazatelja, tj. računa se razlika u vrijednosti prije pandemije i u pandemijskoj godini. U tablici 1. prikazana su osnovna makroekonomska kretanja u svjetskim okvirima.

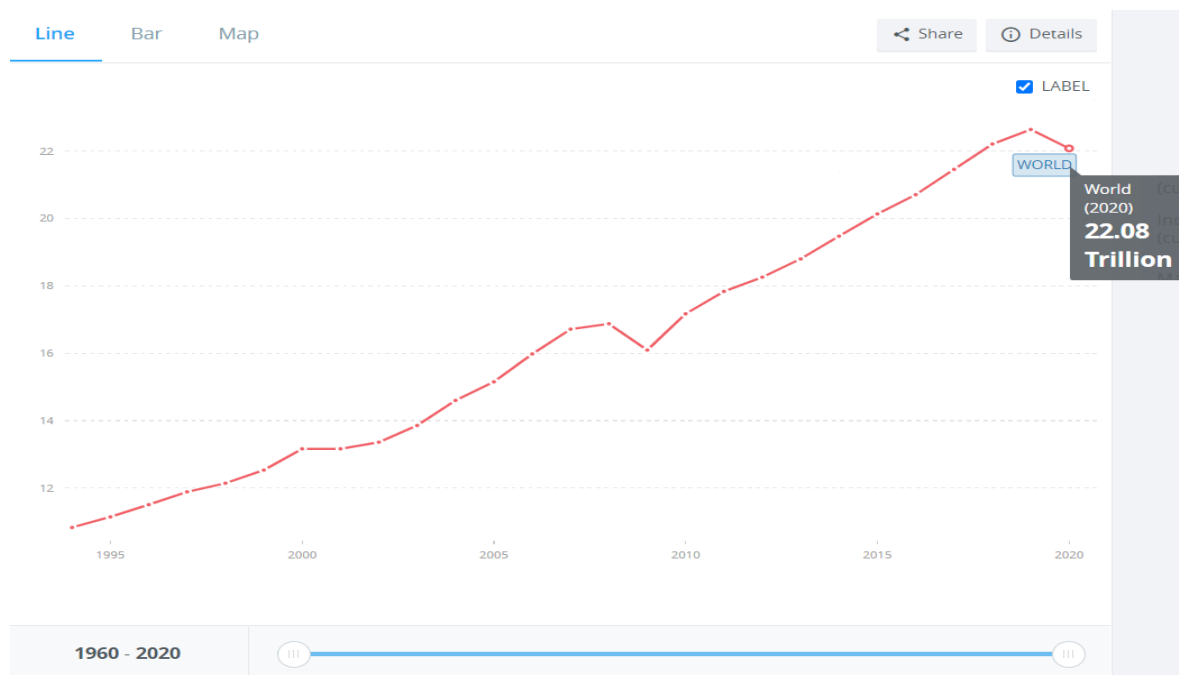
Tablica 1. Promjena temeljnih makroekonomskih pokazatelja od 2019. do 2020. godine

Svijet	Prosjek
Promjena neto izvoza (% BDP)	-1,30
Promjena stope rasta BDP-a	-7,70
Promjena nezaposlenosti	1,18

Izvor: Worldbank, 2022, obrada autora.

U odnosu na 2019. godinu, 2020. godinu obilježili su pad neto izvoza u prosjeku -1,30%, prosječna realna stopa pada od -7,70% BDP-a, te povećanje zaposlenosti od 1,18%.

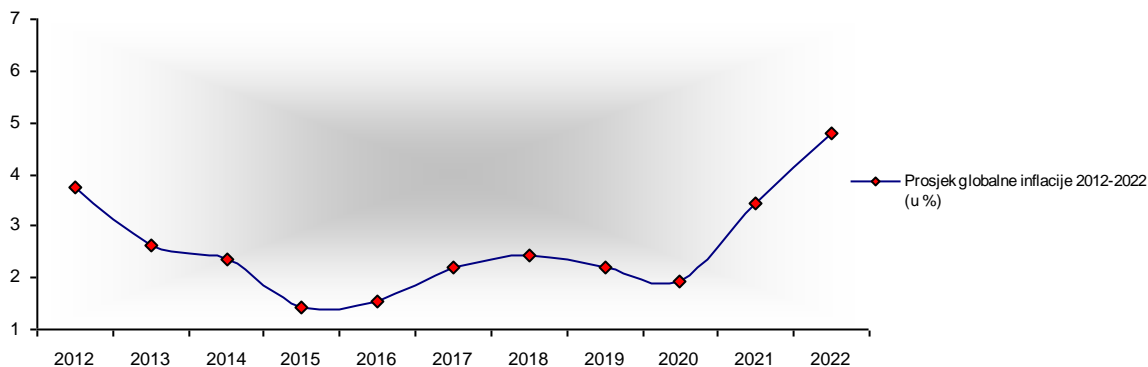
Usljed zatvaranja poslovnih pogona posljedično je došlo do pada industrijske proizvodnje u svijetu. Pad industrijske proizvodnje se događa u godinama gospodarske krize, slijedom čega se može utvrditi da je pandemija dovela do globalne gospodarske krize u kojoj je utvrđen pad BDP-a i industrijske proizvodnje. Grafikon 3. prikazuje globalnu industrijsku proizvodnju i pad 2021. godine. Privremeni podatak za 2022. godinu nije dostupan. (Grafikon 3.)

Grafikon 3. Pad industrijske proizvodnje 2020. godine

Izvor: Worldbank, 2022.

U pandemijskoj 2020. godini je utvrđen pad razine cijena, kao posljedica pada potražnje za dobrima uz istovremeno dostupne visoke razine zaliha slijedom čega učinak inflacije nije vidljiv, međutim zbog pada obujma industrijske proizvodnje je došlo do raskoraka u dostupnosti proizvoda u novijim godinama kada je uslijed djelovanja stimulativnih politika došlo do porasta potražnje za dobrima uz ograničenu ponudu dobara, što je potaklo porast inflacije, zbog čega je u 2021. godini stopa inflacije narasla na 3,42%, a do rujna 2022. godine 4,8%, te je riječ o najvišim stopama inflacije zabilježenim nakon 2013. godine. Predviđanja su da će inflacija do kraja 2022. porasti do 7,5% (Macrotrends, 2022). (Grafikon 4.)

Grafikon 4. Trend kretanja prosječne svjetske inflacije od 2012. do 2022. godine

Izvor: Macrotrends, 2022.

* Prosjek za svijet u rujnu 2022. je 4,8% s predviđanjima povećanja za 2,7% na ukupno 7,5% do kraja godine.

Prvi učinak pandemije na tržištu fosilnih goriva je bio pad cijene. Zbog smanjene gospodarske aktivnosti uslijed uvođenja potpunih mjera došlo je do viška proizvedenih fosilnih goriva, što je dovelo do povijesnog pada cijene barela nafte na negativne vrijednosti. Ubrzo je uslijedio oporavak i rast cijena fosilnih goriva, te je cijena nafte prvi puta premašila 100 USD po barelu, što nije zabilježeno od 2014. godine. (Grafikon 5.)

Grafikon 5. Kretanje cijene nafte na svjetskom tržištu od 2019. do 2022. godine

Izvor: <https://tradingeconomics.com>, 2022.

Zaključno, učinak pandemije se odrazio na globalne ekonomske aktivnosti dijelom u razdoblju početka pandemije, a dijelom s vremenskim odmakom.

Promatrana varijabla cijena nafte je bilježila znatnije oscilacije već u prvim danima pandemije. Riječ je o proizvodu široke potrošnje za kojim je u kratkom vremenu potražnja znatno opala, slijedom čega je došlo do problema skladištenja i pada cijene, pa se negativni učinci pandemije primjećuju i danas.

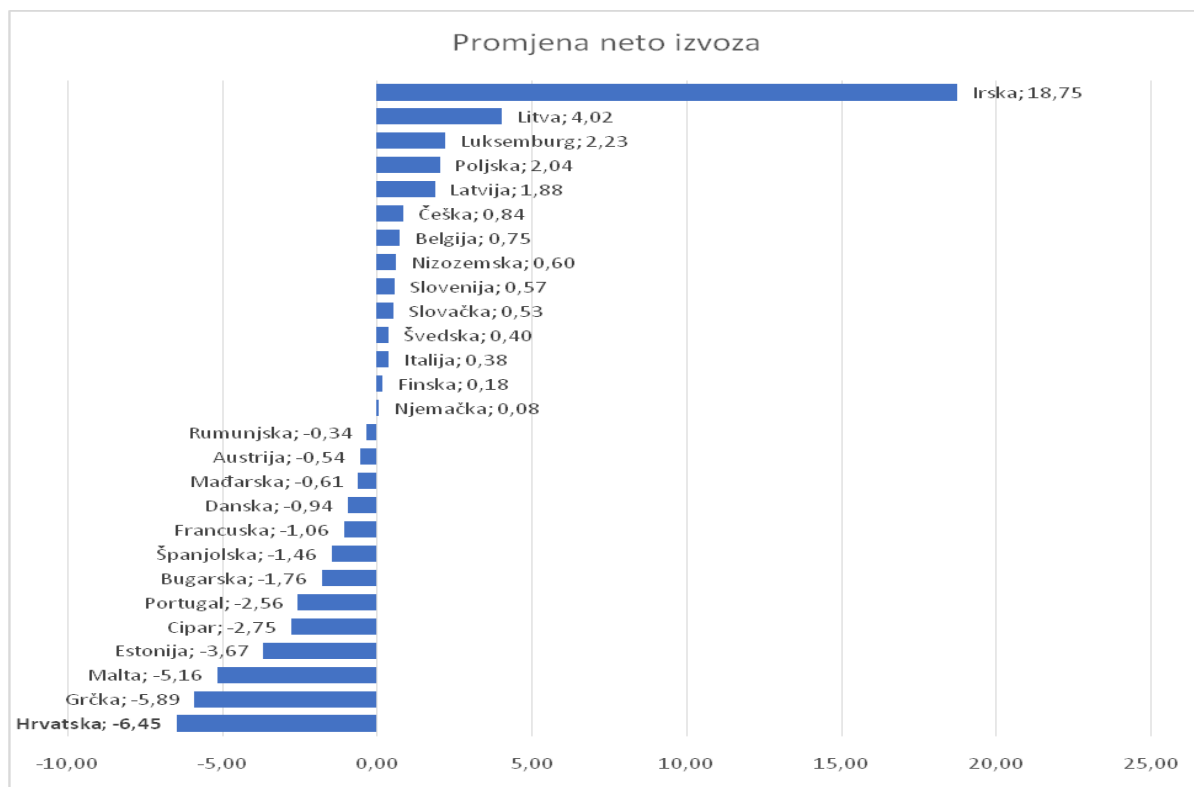
3.2. Europsko gospodarstvo

Koncept jedinstvenog tržišta i gospodarskog sustava donio je EU brojne prednosti i zahvaljujući takvom konceptu, EU je jedna od najvećih trgovinskih sila svijeta. Iako EU čini samo 6,9% svjetske populacije, udio trgovine je do prije izbijanja pandemije bio 15,6% svjetskog izvoza i uvoza, odmah nakon trgovinskog udjela Kine. Tijekom posljednja 2 desetljeća, EU se nametnula uz Sjedinjene Države i Kinu kao jedan od najvažnijih i najvećih gospodarskih subjekata (Đukić, Štaka, Drašković, 2021).

Mjere zaključavanja započele su u Italiji, nakon čega su gotovo sve države članice poduzele restriktivne mjere, uz socijalno distanciranje i zatvaranje granica. Za sprječavanje kontakta i prijenosa virusa među ljudima mnoga su poduzeća privremeno, a neka i trajno zatvorena. Mjere koje su poduzele EU i njezine države članice nisu bile dovoljne za nastavak gospodarskog rasta zabilježenog neposredno prije proglašenja pandemije, što je rezultiralo padom gotovo svih makroekonomskih agregata. Uz gospodarsku krizu, EU je pogodila i zdravstvena kriza koja je snažno utjecala na tržište rada i gospodarski život. Ogromna financijska sredstva koja su bila namijenjena privrednom sektoru preusmjerena su u zdravstveni sektor (Đukić, Štaka, Drašković, 2021).

Prvobitna predviđanja ekonomskih stručnjaka prije pandemije o usporavanju globalnog gospodarstva EU i gospodarski rast u 2020. godini temeljila se na različitim rizicima i neizvjesnostima na svjetskoj razini, u rasponu od američko-kineskog trgovinskog rata, tradicionalno zategnuti odnosi EU i SAD-a s jedne strane i Rusije s druge, sve do izlaska Velike Britanije iz EU i pojačane migracije ekonomskih migranata i izbjeglica u razvijene zemlje EU. Međutim, pandemija Covid-19 značajno je pogoršala i situaciju i daljnje prognoze (Đukić, Štaka, Drašković, 2021).

Posljedično, cijela EU bilježi povijesni pad u svim makroekonomskim agregatima. Početak pandemije u EU popraćen je potpunim zatvaranjem granica cijele Unije, što je uvelike utjecalo na gospodarstva zemalja članica. EU doživljava pad realnog i nominalnog BDP-a, dohodaka, pad zaposlenosti i povećanje nezaposlenosti. Kratkoročne gospodarske projekcije su zbog posljedica pandemije značajno promijenjene i značajniji oporavak očekivao se tek u drugoj polovici 2022. godine obzirom da su cijepjenja tek započela i potrebno je vrijeme da se dostigne željena procijepljenost uz preduvjet da ne bude novih značajnih mutacija virusa. Opću gospodarsku situaciju dodatno je pogoršala ruska agresija na Ukrajinu u veljači 2022. godine što je prouzročilo snažan rast cijena energenata i hitna usvajanja energetske strategija obzirom na posljedice nametnutih sankcija Rusiji kao agresoru. Povrh svega, zbog ruske agresije svijet nije relativno složan kao što je bio na početku pandemije, pogotovo zbog spoznaje da je prvi puta nakon završetka hladnog rata u 80-im godinama prošlog stoljeća moguća i nuklearna katastrofa. Unatoč novim problemima u svjetskim i europskim okvirima, utjecaj i posljedice pandemije su i dalje prisutni i proći će godine kako bi se nadoknadili gospodarski gubici uzrokovani pandemijom. (Đukić, Štaka, Drašković, 2021) Europski neto izvoz zabilježio je smanjenje kod 13 od 27 članica EU. Najveći negativan učinak na tekući račun vanjskotrgovinske bilance je utvrđen kod Republike Hrvatske gdje je udio neto izvoza u BDP-u smanjen 6,45%, odnosno povećan je deficit. (Grafikon 6.)

Grafikon 6. Promjena neto izvoza europskih država u 2020. godini (u %)

Izvor: Worldbank, 2022.

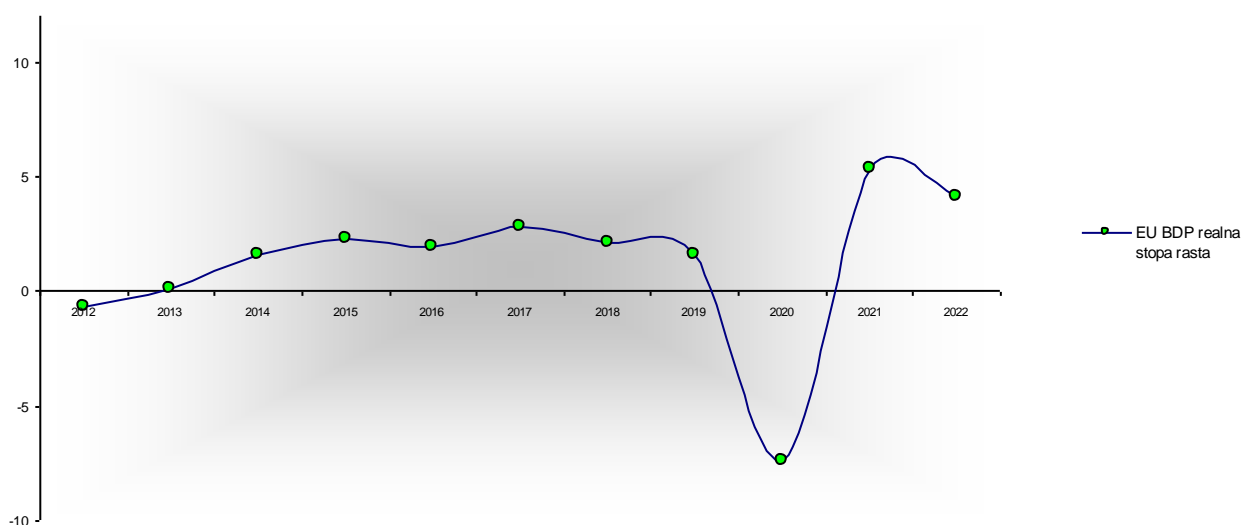
Nakon oporavka od globalne recesije iz 2008. godine, uslijedio je stabilni višegodišnji rast BDP-a EU od 2013. (0,1%) do 2018. godine (2,1%). Izbijanjem pandemije i negativnih kratkoročnih učinaka na sve zemlje članice, globalni BDP EU zabilježio je realni pad od -7,4%. Pad od -7,4% najveći je u povijesti EU i dokazuje da su posljedice pandemije imale veći utjecaj na gospodarstvo EU i zemalja članica nego bilo koja druga kriza tijekom njena postojanja. (Tablica 2., Grafikon 7.)

Tablica 2. Kretanje BDP-a per capita i realne stope rasta u EU od 2012. do 2020. godine

Ekonomski pokazatelji	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.*
EU BDP per capita, EUR	25.900	25.730	25.750	26.150	26.670	29.280	27.110	27.770	25.715	27.103	28.214
BDP realna stopa rasta u %	-0,7	0,1	1,6	2,3	2,0	2,8	2,1	1,6	-7,4	5,4	4,1

Izvor: Đukić, A., Štaka, M., Drašković, D. (2021). The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Macroeconomic Aggregates of the European Union. Economics 9(2) December 2021, str. 94.

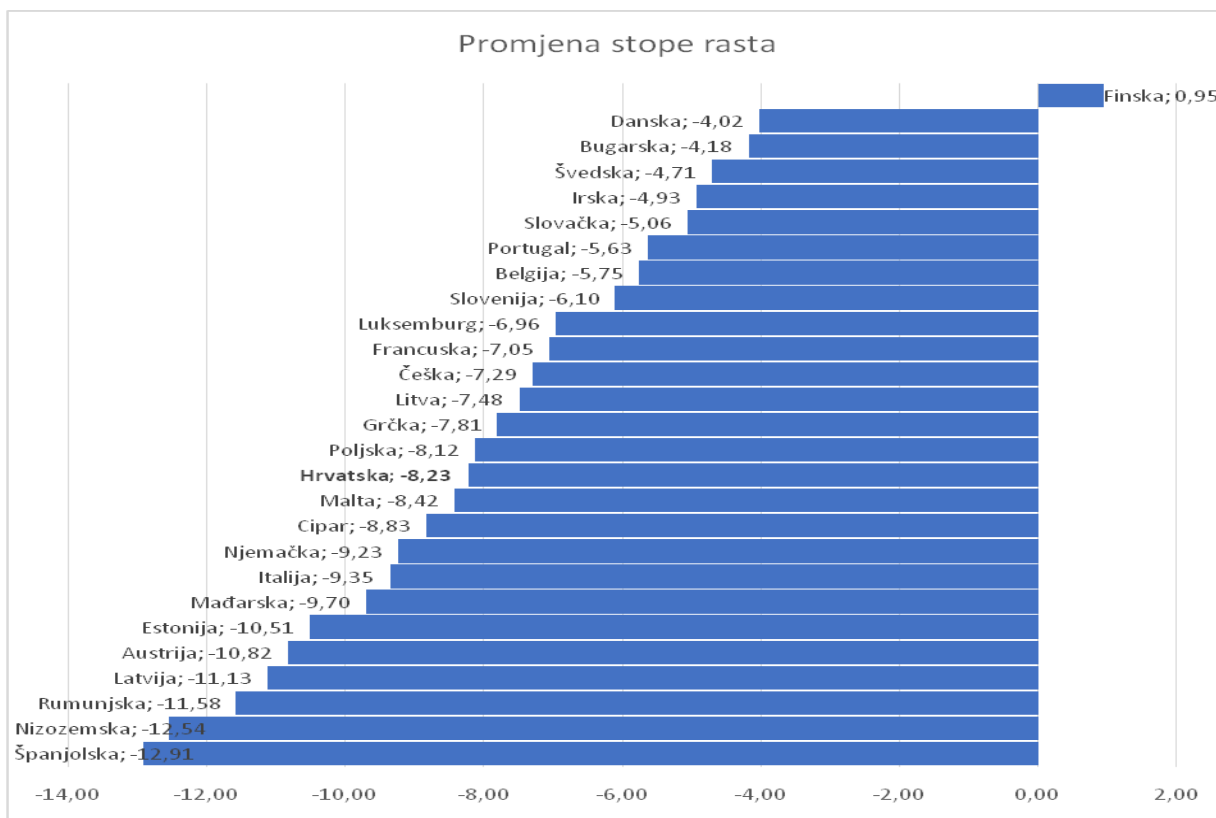
* Podatak do rujna 2022. godine.

Grafikon 7. Kretanje EU BDP realne stope rasta od 2012. do 2022. godine (u %)

Izvor: podaci iz tablice 2.

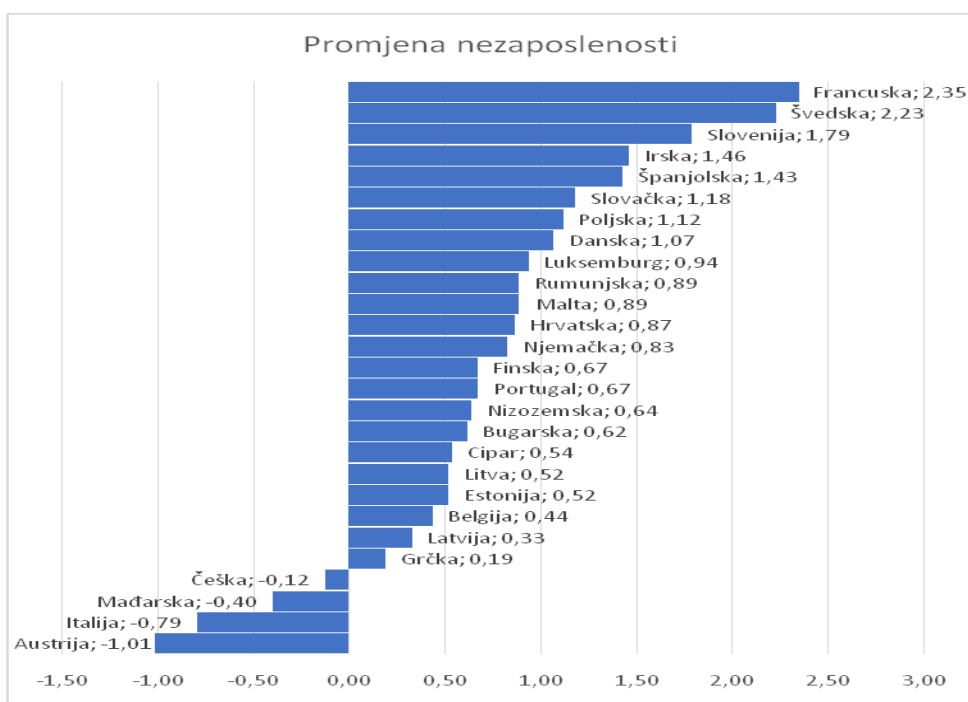
Stopa rasta BDP-a u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu negativna je kod svih zemalja osim u Finskoj kod koje je utvrđen porast stope rasta BDP-a za 0,95%. Najveći pad stope BDP-a zabilježen je u Španjolskoj od -12,91%. (Grafikon 8.)

Grafikon 8. Promjena stope rasta BDP-a u europskim zemljama 2020. godine (u %)

Izvor: Worldbank, 2022.

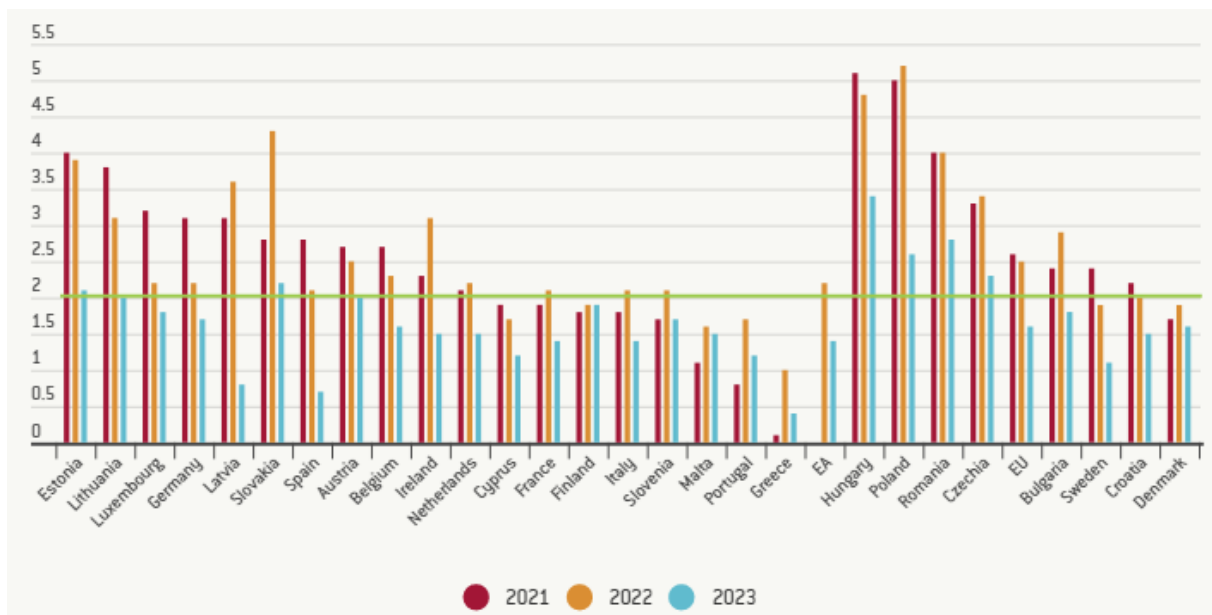
U pogledu stope nezaposlenosti u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, u svim zemljama osim Češke, Mađarske, Italije i Austrije zabilježene su pozitivne stope do 2,35% (Francuska). (Grafikon 9.)

Grafikon 9. Stopa nezaposlenosti u europskim zemljama 2020. godine (u %)

Izvor: Worldbank, obrada autora

U pogledu kretanja inflacije od 2021. godine, uočljiv je znatno veći inflatorni pritisak u zemljama članicama EU koje nisu u Euro zoni (Poljska, Mađarska, Rumunjska). Predviđanja za 2023. godinu su inflatorni pad u gotovo svim zemljama, ali će navedene zemlje izvan Euro zone i dalje imati vrijednosti iznad 2%. Predviđanje za Republiku Hrvatsku je pad na oko 1,5% ponajviše zbog predstojećeg ulaska Hrvatske u Euro zonu od 1. siječnja 2023. godine (Demertzis, 2021). (Grafikon 10.)

Grafikon 10. Inflacija u europskim zemljama 2021. godine i predviđanja za 2022. i 2023. godinu(u %)

Izvor: Demertzis, M. (2021). Growth and inflation after the pandemic in the EU. 23 November 2021.

Prema Demertzisu (2021) gospodarstvo Španjolske, Grčke, Portugala i Cipra bilo je ranjivije nego u drugim europskim zemljama jer se njihova gospodarstva uvelike oslanjaju na sektore poput usluga koje su odmah bile pogođene pandemijom. Predviđanja Europske komisije ukazuju da te ranjivosti neće utjecati na gospodarsku dinamiku jer zemlje koje su bilježile snažniji pad BDP-a u 2022. godini pokazuju znakove bržeg oporavka nego zemlje koje su tijekom pandemije bile otpornije na pad BDP-a. Ohrabrujuće je da zemlje koje su relativno teško pogođene tijekom financijske krize i kojima je trebalo vremena da se oporave sada mogu puno brže napredovati i vratiti se gospodarskom rastu prije pandemije. Nema sumnje da su pomoć koju pruža politika, kako u obliku kvantitativnog popuštanja Europske središnje banke, tako i raznih programa uključujući Fond za oporavak i otpornost, značajni čimbenici koji doprinose bržem oporavku.

Značajan dodatni rizik za inflaciju i izgleda za rast povezan je s cijenama energenata i popratnom mogućom višom inflacijom, uz sekundarne učinke u vidu viših troškova i plaća. Cijene energije prije ruske agresije na Ukrajinu činile su oko 50% stope inflacije u europodručju. Ako bi trenutne više cijene potrajale dulje i u 2023. godini, ovi sekundarni učinci počet će održavati pritiske na inflaciju (Demertzis, 2021).

Prema prognozama Svjetske banke, globalna ekonomija uključivo i ekonomiju EU, oporavljat će se relativno brzo, ali globalni BDP će dulje razdoblje ostati ispod trenda rasta prije pandemije. Globalna suradnja će biti ključni čimbenik rješavanja mnoštva gospodarskih problema (Đukić, Štaka, Drašković, 2021).

4. UTJECAJ PANDEMIJE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

Republika Hrvatska je članica Europske unije od 2013. godine. Proširenjem pandemije na teritorij Republike Hrvatske, osnovan je i aktiviran krizni stožer, te su uvedene mjere protupandemijske zaštite u skladu s europskim odredbama. Uveden je niz gospodarskih mjera s ciljem ublažavanja posljedica pandemije kako bi se očuvala radna mjesta i održala gospodarska aktivnost.

Republika Hrvatska je kao stabilizacijsku mjeru uvela dodjelu subvencija gospodarskim subjektima. Kao posljedica obustavljanja rada dijela gospodarskih subjekata dolazi do smanjenja potrebe za radom, a što posljedično dovodi do porasta nezaposlenosti.

U Republici Hrvatskoj je izvoz u 2019. godini bio 50,75% BDP-a, dok je u 2020. godine smanjen na 42,02% BDP-a, dok je u apsolutnim vrijednostima prema objavi DSZ od siječnja do prosinca 2020. ukupan izvoz Republike Hrvatske iznosio je 112,0 milijardi kuna i manji je za 912,4 milijuna kuna ili 0,8% u usporedbi s istim razdobljem 2019 (HGK, 2022).

Uvoz je u 2019. godini činio 51,06% BDP-a, dok je u 2020. godini utvrđen pad na 48,78%. Prema podacima DSZ-a u istom razdoblju ukupan uvoz Republike Hrvatske iznosio je 171,7 milijardi kuna, što je pad od 13,5 milijardi kuna, odnosno 7,3% u odnosu na isto razdoblje 2019. Neto izvoz predstavlja razliku uvoza i izvoza. Neto izvoz je u 2019. godini bio negativan -0,31% BDP-a, dok je u 2020. godini negativan saldo povećan na 6,76% BDP-a (HGK, 2022).

U prvoj pandemijskoj godini neto izvoz smanjen je za 6,45%, dok je stopa rasta snižena za 11,58%. Nezaposlenost je rasla za 0,89% u odnosu na 2019. godinu. Može se ustvrditi da je pandemija dovela do porasta makroekonomske nestabilnosti kroz pogoršanje tekućeg računa vanjskotrgovinske bilance, usporen je rast BDP-a, te je povećana nezaposlenost (HGK, 2022).

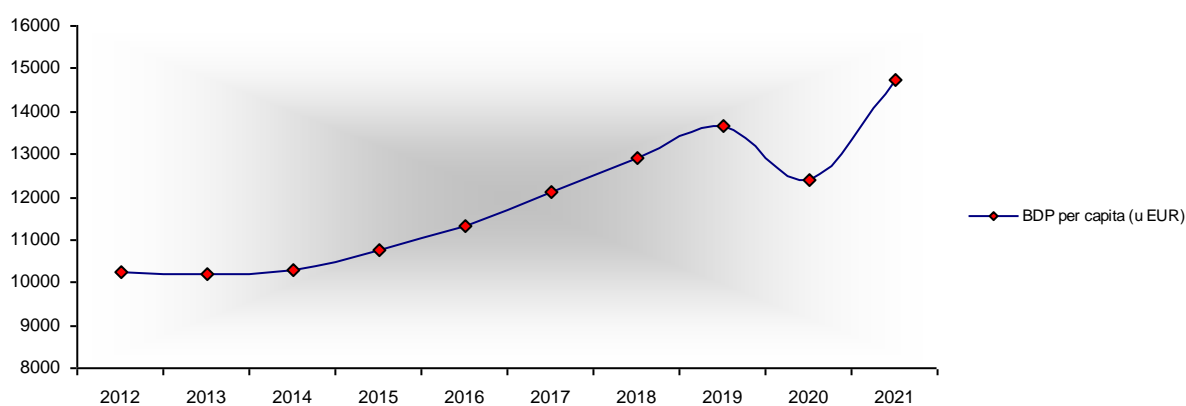
BDP u Republici Hrvatskoj prije pandemije imao je sličan trend kao i u većini drugih razvijenih zemalja. Realne stope su bile negativne do 2014. godine, a uvjetovane su globalnom recesijom koja je započela 2008. godine. Od 2015. godine hrvatski BDP bilježi stalan rast od početnih 1,5%, pa sve do 3,5% 2019. godine (HGK, 2022).

Pad od -8,1% 2020. godine uvjetovan je općim gospodarskim padom na svjetskoj razini kao posljedica proglašenja pandemije. Nagli gospodarski oporavak uočljiv je već u 2021. godini s realnim rastom BDP-a od 10,2%. U rujnu 2022. godine, trenutna stopa rasta BDP-a je 4,6%. (HGK, 2022). (Tablica 3., Grafikon 11., Grafikon 12.)

Tablica 3. Kretanje BDP-a i nacionalne referentne kamatne stope u Republici Hrvatskoj od 2012. do 2021. godine (EUR, %, %)

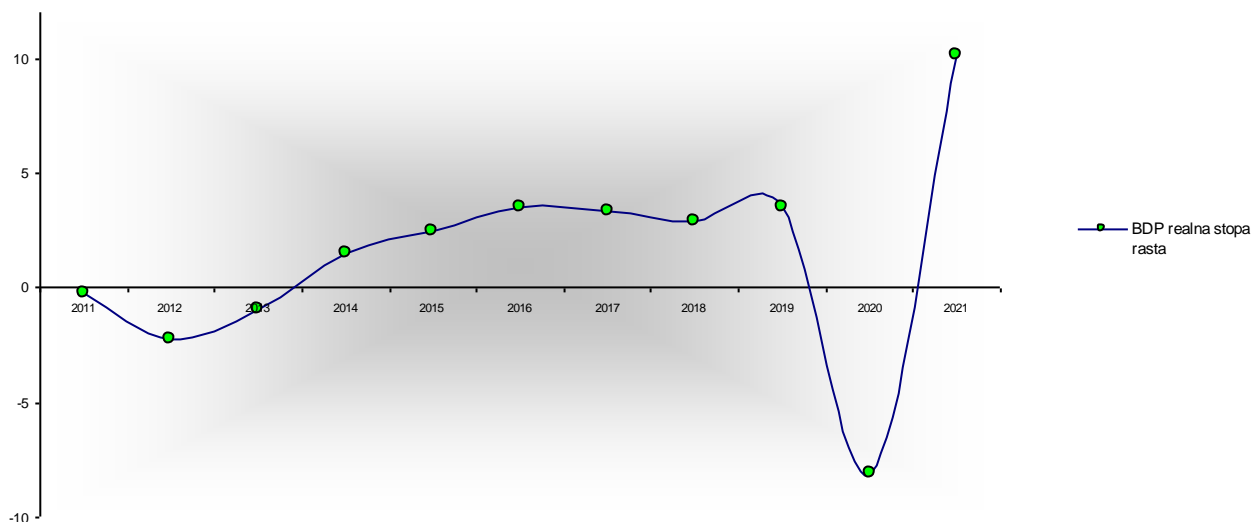
EKONOMSKI POKAZATELJI	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
BDP, po stanovniku, EUR	10.250	10.180	10.284	10.755	11.324	12.101	12.896	13.678	12.408	14.718
BDP, realne stope rasta u %	-2,2	-0,9	1,5	2,5	3,5	3,4	2,9	3,5	-8,1	10,2
NRS Nacionalna referentna kamatna stopa (%)	2,9	1,93	1,55	1,33	0,86	0,55	0,39	0,35	0,32	0,29

Izvor: Hrvatsko gospodarstvo: pregled i najnoviji razvoj, Hrvatska gospodarska komora, 2022., <http://hgk.hr>, statistički izvještaji 2011.-2021. Zavoda za statistiku, <http://dzs.hr>

Grafikon 11. BDP per capita u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2021. godine (u EUR)

Izvor: podaci iz tablice 3.

Grafikon 12. Realna stopa rasta BDP-a od 2011. do 2022. godine (u %)

Izvor: podaci iz tablice 3.

Za razliku od negativnih trendova drugih pokazatelja, nacionalna referentna kamatna stopa bilježi konstantan pad do 2021. godine.

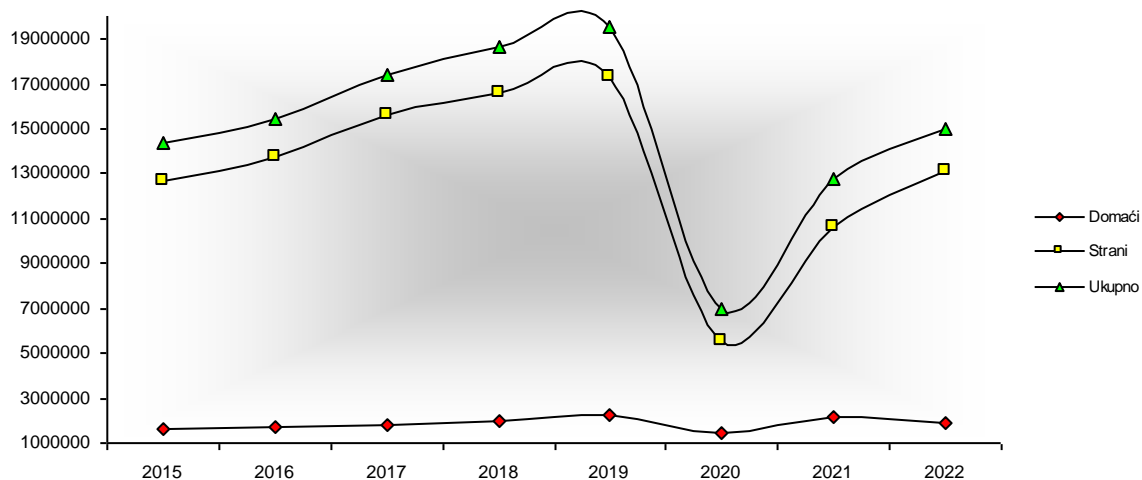
Kao primjer posljedica pandemije na specifične ekonomske pokazatelje, preuzeti su podaci turističkog prometa (broj dolazaka stranih i domaćih turista od 2015. do 2022. godine) obzirom da turizam ima veliki udio u ukupnom BDP Republike Hrvatske (HGK, 2022). Podaci za 2022. su za razdoblje od siječnja do kolovoza. (Tablica 4., Grafikon 13.)

Tablica 4. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u Republici Hrvatskoj od 2015. do 2022. godine

Domaći/strani turisti	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Domaći turisti	1,660.144	1,748.590	1,837.681	2,021.709	2,212.658	1,455.849	2,134.985	1,928.148
Strani turisti	12,683.179	13,714.570	15,592.899	16,644.871	17,353.488	5,545.279	10,640.809	13,096.496
Ukupno	14,343.323	15,463.160	17,430.580	18,666.580	19,566.146	7,001.128	12,775.794	15,024.444

Izvor: Hrvatsko gospodarstvo: pregled i najnoviji razvoj, Hrvatska gospodarska komora, 2022., <http://hgk.hr>, statistički izvještaji 2011.-2021. Zavoda za statistiku, <http://dzs.hr>

Grafikon 13. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u Republici Hrvatskoj od 2015. do 2021. godine

Izvor: podaci iz tablice 4.

Na temelju podataka u razdoblju 2015. do 2022. godine, uočava se trend stalnog porasta domaćih i stranih gostiju nakon lošijih rezultata početkom prošloga desetljeća uzrokovano globalnom recesijom od 2008. godine. No, isto tako uočljiv je slab porast domaćih gostiju u odnosu na porast stranih, pa je logično zaključiti da je rast stranih gostiju glavna odrednica daljnjeg razvoja turizma. Pandemija je u 2020. godini značajno utjecala na gotovo sve gospodarske aspekte, pa tako i na rezultate turističke sezone obzirom da hrvatski turizam više nego očigledno ovisi o priljevu stranih gostiju. Iako su posljedice pandemije bile izražene i 2021. godine, ali u manjoj mjeri nego 2019. godine, neslužbeni rezultati aktualne turističke sezone 2022. godine ohrabrujući su zbog snažnog porasta koji bi mogao premašiti rekordne rezultate hrvatskog turizma iz 2019. godine (HGK, DZS, 2022).

Određene gospodarske aktivnosti nisu zabilježile negativne posljedice uslijed pandemije, štoviše zabilježile su stabilno poslovanje, čak i porast. U slučaju Republike Hrvatske, dobar primjer je vojna industrija. Kao primjer trenda hrvatske vojne industrije, preuzeti su podaci DZS-a za grupe proizvoda „borbena vozila“ i „vojno oružje (osim revolvera i pištolja). Za određene godine podaci nisu bili dostupni (izvoz u 2019. godini i podaci za 2021. godinu). Privremeni podaci za 2022. godinu još nisu službeno objavljeni i dostupni. (Tablica 5.)

Tablica 5. Proizvodnja i izvoz odabranih kategorija vojne industrije u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2021. godine

PROIZVODNJA I IZVOZ VOJNE INDUSTRIJE RH	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Borbena vozila	259	5	16	13	56	9	48	43	*
Izvoz borbenih vozila	-	5	-	13	56	7	*	18	*
Vojno oružje (osim revolvera, pištolja)	10.014	7.732	57.698	205.781	21.528	76.527	16.031	39.167	*
Izvoz vojnog oružja (osim revolvera, pištolja)	-	-	10.005	178.298	17.916	75.533	*	18.870	*

Izvor: Hrvatsko gospodarstvo: pregled i najnoviji razvoj, Hrvatska gospodarska komora, 2022., <http://hgk.hr>, statistički izvještaji 2011.-2021. Zavoda za statistiku, <http://dzs.hr>

* - podaci izvoza borbenih vozila i vojnog oružja za 2019., te podaci za 2021. godinu trenutno nisu dostupni

Na temelju prikazanih podataka, uočljivo je da je izvoz hrvatskog oružja i vojne opreme bio rijedak, dakle vojna industrija je prvenstveno zadovoljavala domaće potrebe s ciljem ostvarenja planirane obrambene sposobnosti RH. Od 2015. godine jasno se vidi trend porasta izvoza kada u određenim godinama (kao npr. od 2016. do 2018. godine), udio izvoza je vrlo visok, čak i u potpunosti jednak proizvedenoj količini (npr. borbena vozila 2016. i 2017. godine). Za razliku od brojnih industrija, vojna industrija praktički nije nimalo pogođena posljedicama pandemije, a sudeći po neslužbenim prvim podacima za prvu polovinu 2022. godine, pandemija tijekom 2021. i 2022. godine gotovo da nema nikakvog utjecaja na industriju i daljnje povećanje hrvatskog izvoza oružja, vojnih vozila i ostale vojne opreme.

5. STRATEGIJE UBLAŽAVANJA POSLJEDICA PANDEMIJE

Temeljna posljedica pandemije je zatvaranje država, tj. nemogućnost slobodnog kretanja ljudi i roba, interno unutar svake zemlje i eksterno na međunarodnoj razini. Hrvatsko gospodarstvo pretrpilo je smanjenu potrošnju i gospodarske aktivnosti što je nužno dovelo do pada BDP-a. Sukladno tome, Vlada RH je u suradnji s kriznim stožerom donijela i aktivirala niz mjera s ciljem očuvanja radnih mjesta i održavanja gospodarskih aktivnosti. Iz sadašnje perspektive jasno se vidi da se mjerama onemogućene veće posljedice po hrvatsko gospodarstvo. Gospodarska stabilnost postignuta nakone globalne recesije pokazala se kao ključan čimbenik održanja hrvatskog gospodarstva u nadolazećoj krizi uslijed širenja pandemije. Riječ je o rastu bruto domaćeg proizvoda, zaposlenosti, plaćama te snažnom padu javnog duga. Iako su posljedice na hrvatsko gospodarstvo premašile 30 mlrd kuna, pristupanje Europskom tečajnom mehanizmu omogućilo je veću otpornost hrvatskog gospodarstva i dobar temelj za brži oporavak (Nacionalni plan oporavka, 2021).

EU je pravodobno reagirala i uvela Mehanizam za oporavak i otpornost RRF (eng. “*Recovery and Resilience Facility*”) ukupne vrijednosti od 672 mlrd eura, a koji će ubuduće omogućiti članicama korištenje bespovratnih zajmova kako bi mogle financirati ulaganja i reforme s ciljem ublažavanja posljedica nepredviđenih nepovoljnih događaja kao što je pandemija, te lakšeg gospodarskog oporavka. Mehanizmom je predviđeno i financiranje projekata sukladno poboljšanju energetske učinkovitosti sukladno Zelenim planom (Vlada RH, Nacionalni plan oporavka, 2021).

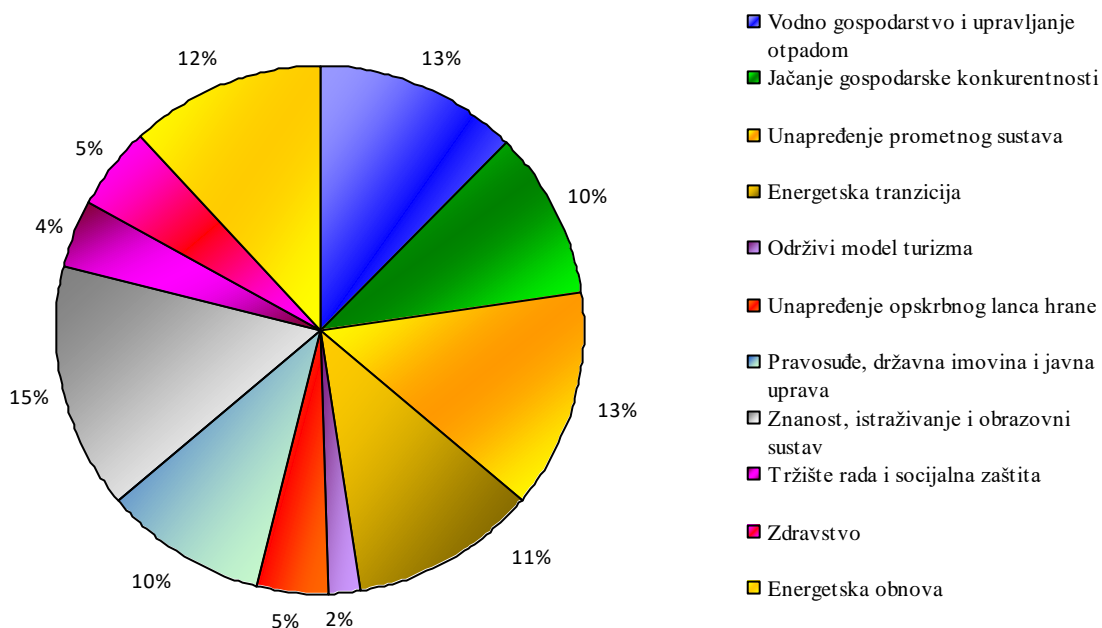
Zahvaljujući prethodnom financijskom ciklusu korištenja fondova EU, Hrvatskoj je preostalo 5,3 mlrd eura, a zajedno s iznosom predviđenim Mehanizmom za oporavak i otpornost, Hrvatskoj je u slijedećih 10 godina dostupan ukupni iznos bespovratnih sredstava i zajmova oko 30 mlrd eura. Taj je iznos jedinstvena prilika koju treba iskoristiti za modernizaciju i rast gospodarstva te širenje društvenog razvoja Hrvatske. Kako bi se ostvario preduvjet korištenja dostupnih sredstava, EU zahtijeva donošenje Nacionalnog plana oporavka i otpornosti koji je u Hrvatskoj usvojen 2021. godine, te omogućava korištenje sredstava do 2026. godine (Vlada RH, Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021).

Strategijom se i predviđa daljnji rast BDP-a za 2023. godinu od najmanje 1,6%, tj. 6,5%, a ne prvobitno predviđenih 4,9%, uz lagano opadanje do razine 2,6% do 2025. godine. U apsolutnoj vrijednosti to znači da bi BDP do početka 2027. godine mogao biti veći za preko 17 mlrd kuna u odnosu na situaciju bez korištenja Mehanizma za oporavak i otpornost. U slučaju daljnjih vrlo povoljnih rezultata turističkih sezona, te oporavak najvažnijih industrija, povećanja izvoza i učinaka ulaska u Euro i Schengen zonu, mogući su i bitno povoljniji ishodi slijedećih godina i značajan gospodarski razvoj (Vlada RH, Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021).

Ipak, Republika Hrvatska je u nepovoljnijem položaju u odnosu na većinu članica EU zbog pretrpljene materijalne štete uslijed potresa na području Zagreba i Banije. Materijalna šteta je više nego četverostruko veća nego procijenjeni negativni učinci pandemije na gospodarstvo. Utoliko je i veća važnost pravodobne i kvalitetne nacionalne strategije gospodarskog oporavka predviđene Nacionalnim planom. Proces oporavka predviđen je provedbom mjera kroz 5 elemenata i 1 inicijativom (Vlada RH, Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021):

- oporavak i razvoj gospodarstva,
- reforma državne imovine, pravosuđa i javne uprave,
- ulaganje u znanost, istraživanja i obrazovni sustav,
- poticanje i razvoj tržišta rada i reforma sustava socijalne zaštite,
- reforma zdravstva, te
- poticanje i financiranje energetske obnove stambenih, javnih i državnih zgrada.

Većina sredstava predviđena je za oporavak i razvoj gospodarstva, ukupno 54%, tj. gotovo 27 mlrd kn. Predviđena sredstva bit će podijeljena na 6 područja/sustava: vodno gospodarstvo i gospodarenje otpadom (13,4%), jačanje gospodarske konkurentnosti (12,5%), unapređenje prometnog sustava (11,3%), energetska tranzicija sukladno EU odredbama (10,2%), ulaganje u održivi model turizma (4,5%), te unapređenje opskrbnog lanca hrane (2,0%). Ostatak sredstava 46% raspodijelit će se na reformu pravosuđa, javne uprave i državnu imovinu (10%), energetska obnovu stambenih, javnih i državnih zgrada (12%), tržište rada i socijalne zaštite (4%), te razvoj znanosti, istraživanja i unapređenje obrazovnog sustava (15%) (Vlada RH, Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021). (Grafikon 14.)

Grafikon 14. Struktura financiranja gospodarstva RH bespovratnim sredstvima i zajmovima

Izvor: Vlada RH, Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021., str. 4.

Gospodarstvena komponenta uključuje obvezne odredbe EU s aspekta održivog razvoja, zelene i digitalne tranzicije s naglaskom na razvoj i primjenu obnovljivih izvora energije, ulaganje u tehnološki razvoj i opće povećanje energetske učinkovitosti. Također, predviđena je provedba reforme zračnog, cestovnog, željezničkog prometa, kao i reforme unutarnjih plovnih puteva što podrazumijeva ulaganje u modernizaciju prometne infrastrukture, te sigurnost (EU Mehanizam za oporavak i otpornost, 2021).

U okvirima stavke javna uprava, pravosuđe i državna imovina, predviđeno je izgraditi modernu javnu upravu, te učinkovito i pravedno pravosuđe usmjereno potrebama građana i poslovanja, jačanje fiskalnog okvira, te sprečavanju pranja novca i drugih korupcijskih aktivnosti. Treća komponenta obrazovanje, istraživanje i znanost usmjerena je na povećanje ulaganja u znanost i istraživačke aktivnosti, te unapređenje obrazovnog sustava. Investicije će osigurati kvalitetan sustav koji omogućuje inovativnost, veće zapošljavanje i konkurentnost pojedinaca na tržištu rada. Kroz takav će se sustav stvoriti privlačnost prema razvijanju karijera u Hrvatskoj, zapošljavanja i rada na znanstvenim institutima i sveučilištima (Vlada RH, Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021).

Očigledno važan cilj ulaganja u ovu komponentu je demografski utjecaj, tj. pružanje mogućnosti građanima za ostvarenje temeljnog prava na rad i mogućnost dostojnog života kako bi se umanjile daljnje neželjene demografske migracije i iseljavanja hrvatskih građana u inozemstvo.

Ulaganjem u tržište rada i socijalnu zaštitu planira se otvaranje preko 100.000 radnih mjesta do 2024. godine, povećanje plaća i mirovina. Zdravstveni sustav pretrpio je velike posljedice uslijed pandemije i predviđeno je znatno više reformi i ulaganja nego što je do sada učinjeno. Plan oporavka će pružiti kvalitetnije zdravstvene usluge kao što su dulja životna dob i povećanje kvalitete života. Predviđeno je potpuno osuvremenjivanje bolnica, nabavu potrebne medicinske opreme visoke kvalitete, organizacijske promjene s ciljem smanjenja čekanja pacijenata, itd. Energetska obnova zgrada podrazumijeva obnovu postojećih zgrada uz podizanje energetske učinkovitosti s težnjom postizanja učinkovitosti do gotovo nulte energije ako je to kod obnovljenog objekta moguće izvesti. Poseban će naglasak ići na obnove zgrada koje imaju odgojno-obrazovnu i zdravstvenu namjenu. U sklope sredstava za energetska obnove predviđeno je i unapređenje protupožarnih sustava gdje po zakonu moraju biti, a predviđeno je i nabava suvremenih uređaja za praćenje seizmoloških aktivnosti (Vlada RH, Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021).

Može se zaključiti da Republika Hrvatska zahvaljujući predviđenim bespovratnim sredstvima i zajmovima EU, te provedbom Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, ima jedinstvenu priliku značajno ublažiti posljedice pandemije i oporaviti i unaprijediti gospodarstvo sukladno odredbama o održivom razvoju, smanjiti energetska siromaštvo i povećati energetska učinkovitost, poboljšati prometnu infrastrukturu, ublažiti posljedice potresa, otvaranjem novih radnih mjesta smanjiti nezaposlenost, te reformama unaprijediti zdravstveni sustav, socijalnu zaštitu i tržište rada i pravosuđe. Obzirom na rok do 2026. godine koji je definirala EU, daljnjim analizama potrebno je detaljno razraditi koji projekti obnove, ulaganja ili reforme imaju prioritet za svako od navedenih područja financiranja.

6. ZAKLJUČAK

Pandemija Covid-19 pokazala je u kojoj mjeri nefinancijski i neekonomski čimbenici mogu utjecati na gospodarska kretanja i gospodarstvo na globalnoj i nacionalnoj razini i pritom izazvati recesiju. Osim standardnih ekonomskih analiza koje uključuju čimbenike političke nestabilnosti, ratova, itd., posljedice pandemije zasigurno će uključiti i takvu varijablu u buduća gospodarska istraživanja, analize i predviđanja.

Nakon proširenja virusa COVID-19 svijetom i proglašenja pandemije, svi segmenti ljudskog života i djelovanja osjetili su njene posljedice. Socijalni život i aktivnosti su izolirani, a gospodarstva su pretrpjela veliki šok i štetu koja se i u aktualno vrijeme u drugoj polovici 2022. godine i dalje osjeti bez obzira na relativno povoljnu epidemiološku situaciju. Uvedene su različite mjere i preporuke s ciljem suzbijanja širenja virusa i zaštite života ljudi.

Tijekom suvremenog razdoblja, svijet je doživio nekoliko velikih recesija i gospodarskih padova, ali nikada u povijesti nije bio zahvaćen praktički cijeli svijet. Posljedično, nova recesija je izvjesna i moguća, a svaka država će morati osmisliti strategiju kako ublažiti njene daljnje posljedice. Brojni su gospodarski poremećaji nastali od 2019. godine, prvenstveno glede određenih važnih makroekonomskih pokazatelja kao što je globalni pad BDP-a od 5% u razdoblju od samo jedne godine.

Obzirom da gotovo cijela Europa funkcionira kao jedan sustav sastavljen od gospodarstava svake pojedine članice, može se ustvrditi da promjena u sustavu jedne članice kao što je izvanredno stanje, izolacija i mjera zaključavanja, može poremetiti ravnotežu na višoj razini, tj. na razini EU kao zajedničkog sustava. Uvođenje mjera za oporavak gospodarskog sustava i povećanje otpornosti imaju kratkoročni i dugoročni učinak koji nije odmah vidljiv. Iako su potpune izolacija i zaključavanja u većini zemalja bile relativno kratkotrajne, utjecaj na nacionalno gospodarstvo, a time i gospodarski sustav EU je značajan.

Donošenje planova i mehanizama financiranja na razini EU i svake zemlje članice moguće je ostvariti oporavak i otpornost, te ubrzati razvoj gospodarstva u narednom kratkoročnom

razdoblju. Iako se Nacionalni plan čini ambicioznim, moguće je ostvariti brojne definirane ciljeve, a u svrhu povećanja sposobnosti države za ublažavanje nekih novih mogućih velikih gospodarskih poremećaja i kriza u budućnosti. Nacionalnim planom se definira zaokret u politici Vlade s ciljem daljnje gospodarske, zelene i digitalne tranzicije, održivog razvoja i prosperiteta Republike Hrvatske.

U hrvatskim okvirima, očekuje se ubrzanje rasta BDP-a u narednim godinama, ulaganje u institucije, infrastrukturu, zdravstvo, otvaranje novih radnih mjesta, itd. Može se zaključiti kako Hrvatska, kao i druge svjetske zemlje mora prihvatiti sve negativne strane pandemije i dati svoj maksimum kako bi ublažila njene posljedice.

LITERATURA

Knjige

1. Babić, M. (2003). Makroekonomija, Zagreb: Mate doo.

Znanstveni i stručni radovi i članci

1. Allen, D. W. (2021). Covid Lockdown Cost/Benefits: A Critical Assessment of the Literature, p1-32, raspoloživo na: <https://doi.org/10.1080/13571516.2021.1976051> [06.09.2022.]
2. Ćorić B. (2020). COVID 19: osnovni makroekonomski okvir za razumijevanje ekonomske krize i mjera makroekonomske politike. EFST.
3. Demertzis, M. (2021). Growth and inflation after the pandemic in the EU. 23 November 2021, raspoloživo na: <https://www.bruegel.org/comment/growth-and-inflation-after-pandemic-eu> [06.09.2022.]
4. Đukić, A., Štaka, M., Drašković, D. (2021). The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Macroeconomic Aggregates of the European Union. Economics 9(2) December 2021, p91-108, raspoloživo na: <http://dx.doi.org/10.2478/eoik-2021-0023> [06.09.2022.]
5. Lazzerini, M., Putoto, G. (2020). COVID-19 in Italy: momentous decisions and many uncertainties. The Lancet Global Health Vol 8 Issue 5, May 01 2020, raspoloživo na: [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(20\)30110-8](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(20)30110-8) [06.09.2022.]
6. Shang, Y., Li, H., Zhang, R. (2021). Effects of Pandemic Outbreak on Economies: Evidence From Business History Context. Front Public Health, 12 March 2021, raspoloživo na <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.632043> [06.09.2022.]
7. Zamfir, I. C., Lordache, A. M. M. (2022). The influences of covid-19 pandemic on macroeconomic indexes for European countries. Applied Economics, p1-14, raspoloživo na: <https://doi.org/10.1080/00036846.2022.2031858> [06.09.2022.]

Mrežni izvori:

1. Čavrak, V. (2020). Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njihovom rješavanju, EFZG working paper series, No. 03, 2020., str. 1-19., raspoloživo na: <https://vladimir-cavrak.from.hr/2020/04/09/makroekonomija-krize-covid-19/> [29. 6. 2020.]
2. DW. (2021). Hrvatska i Srbija započele sa cijepljenjem, raspoloživo na: <https://www.dw.com/hr/hrvatska-i-srbija-zapo%C4%8Dele-sa-cijepljenjem-ostali-%C4%8Dekaju/a-56111005> [15.07.2022]
3. EU. (2021). Mehanizam za oporavak i otpornost, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_hr [01.07.2022.]
4. HZJZ. (2020). Priopćenje prvog slučaja, raspoloživo na: <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/covid-19-priopcenje-prvog-slucaja/> [01.07.2022.]
5. HZJZ. (2020). Slučajevi pneumonije povezani s novim koronavirusom, Kina, raspoloživo na: <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/slucajevi-pneumonije-povezani-s-novim-koronavirusom-kina/> [01.07.2022.]
6. HZJZ. (2021). Pitanja i odgovori o bolesti uzrokovanoj novim koronavirusom, raspoloživo na: <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/pitanja-i-odgovori-o-bolesti-uzrokovanoj-novim-koronavirusom/> [01.07.2022.]
7. Macrotrend. (2022). raspoloživo na: <https://macrotrend.net> [06.09.2022.]
8. Our world in data. (2022). raspoloživo na: <https://ourworldindata.org/> [01.07.2022.]
9. Ravnateljstvo civilne zaštite. (2022). Epidemija koronavirusa u RH. raspoloživo na: https://civilnazastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Bro%C5%A1ura-COVID2.pdf [01.07.2022.]
10. Sabor RH. (2021). Izvješće o učincima provedba mjera, raspoloživo na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-01-21/104902/IZVJ_PROVEDBA_MJERA_COVID-19.pdf [01.07.2022.]
11. Trading economics. (2022). raspoloživo na: <https://tradingeconomics.com/commodity/crude-oil> [25.07.2022.]
12. Vijesti. (2022). raspoloživo na: <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/koronavirus-sve-vise-slucajeva-omikron-varijante-4519020> [15.07.2022.]
13. Vlada RH. (2021). Nacionalni plan oporavka i otpornosti. raspoloživo na: <https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otporosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491> [25.07.2022.]
14. Vlada RH. (2022). Koronavirus, raspoloživo na: <https://www.koronavirus.hr/cinjenice-o-koronavirusu/55> [06.09.2022.]

15. World bank. (2022). raspoloživo na: <https://data.worldbank.org/> [25.07.2022.]
16. Zdravstvo. (2020). Odluka o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2, raspoloživo na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2020-04-09/183402/PZ_921.pdf [15.07.2022.]

POPIS ILUSTRACIJA

Tablice

Tablica 1. Promjena temeljnih makroekonomskih pokazatelja od 2019. do 2020. godine .	13
Tablica 2. Kretanje BDP-a per capita i realne stope rasta u EU od 2012. do 2020. godine	18
Tablica 3. Kretanje BDP-a i nacionalne referentne kamatne stope u Republici Hrvatskoj od 2012. do 2021. godine (EUR, %, %)	23
Tablica 4. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u Republici Hrvatskoj od 2015. do 2022. godine	24
Tablica 5. Proizvodnja i izvoz odabranih kategorija vojne industrije u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2021. godine	26

Grafikoni

Grafikon 1. Kretanje broja novozaraženih osoba u Republici Hrvatskoj od početka pandemije do kolovoza 2022. godine	9
Grafikon 2. AS-AD prikaz smanjenja agregatne ponude i potražnje	10
Grafikon 3. Pad industrijske proizvodnje 2020. godine	14
Grafikon 4. Trend kretanja prosječne svjetske inflacije od 2012. do 2022. godine	15
Grafikon 5. Kretanje cijene nafte na svjetskom tržištu od 2019. do 2022. godine	15
Grafikon 6. Promjena neto izvoza europskih država u 2020. godini (u %)	17
Grafikon 7. Kretanje EU BDP realne stope rasta od 2012. do 2022. godine (u %)	18
Grafikon 8. Promjena stope rasta BDP-a u europskim zemljama 2020. godine (u %)	19
Grafikon 9. Stopa nezaposlenosti u europskim zemljama 2020. godine (u %)	19
Grafikon 10. Inflacija u europskim zemljama 2021. godine i predviđanja za 2022. i 2023. godinu(u %)	20
Grafikon 11. BDP <i>per capita</i> u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2021. godine (u EUR) ..	23
Grafikon 12. Realna stopa rasta BDP-a od 2011. do 2022. godine (u %)	24
Grafikon 13. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u Republici Hrvatskoj od 2015. do 2021. godine	25
Grafikon 14. Struktura financiranja gospodarstva RH bespovratnim sredstvima i zajmovima	29

SAŽETAK

U suvremeno doba gospodarski poremećaji su neprestano prisutni na nacionalnim razinama ili eventualno regionalnim, kontinentalnim, pa i svjetskim okvirima kao što je to primjer Velike depresije 1929. godine ili periodični ciklusi globalne ekonomske recesije, međutim nikada u povijesti cijeli svijet nije bio pogođen istovremeno brojnim posljedicama kao što je aktualni primjer epidemije virusa Covid-19 SARS 2 koji je u kratkom razdoblju od inicijalnog širenja prerastao u pandemiju. Aspekti posljedica su mnogobrojni, društveni, politički, ekonomski, itd. Ovaj završni rad je utvrdio najvažnije posljedice s gospodarskog aspekta u svjetskim, europskim i hrvatskim okvirima, te koje mjere su poduzete kako bi se posljedice ublažile i omogućile što brži oporavak i postizanje gospodarske otpornosti za buduće potencijalne velike gospodarske poremećaje.

ključne riječi: *Europska unija, gospodarstvo, pandemija, Republika Hrvatska, svijet*

SUMMARY

Economic disruptions are constantly present in modern era on national level or possibly regional, continental, and even global frames, such as the example of the Great Depression of 1929 or periodic cycles of global economic recessions. However, never in entire history the entire world hadn't been affected simultaneously by numerous consequences such as the current example of the epidemic of the Covid-19 SARS 2 virus, which in a short period of time from its initial spread turned into a pandemic. The aspects of the consequences are numerous, social, political, economic, etc. This paperwork determined the most important consequences from the economic aspect in the world, European and Croatian contexts, and what measures were taken to mitigate the consequences and enable the fastest possible recovery and the achievement of economic resilience for future potential major economic disruptions. All of these issues were given as a task in this research mission.

keywords: *European Union, economy, pandemic, Republic of Croatia, world*